

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Proponitur, ac diluitur difficultas ex definitione probabilis per plerumque
contingens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

arentia visus in subiecto capaci caritas, & carentia
lucis tenebra, & sic de aliis. Incertitudo ista, & for-
mido negativa, seu exclusiva perfectionis specialis
apparet in actibus intrinsicis certis inest universali-
ter omni opinioni, & pertinet ad conceptum eius
essentiativum; sed quod sit purè negativa, vel non
sit, accidit ei secundum suum conceptum generi-
cum, & est variabile in speciebus eiusdem. Fieri
namque potest, & sapè accidit, ut quis opinando
non solum non cognoscat distinctè, & clarè, vel con-
nexionem indefectibilem terminorum, vel summam
credibilitatem modo dicto, sed etiam cognoscat cla-
rè, atque ad veritatem deesse, vel in sua cognitione, vel
etiam in objecto tum connexionem, tum credibili-
tatem ejusmodi; atque hæc utriusque eius defectus
cognitio est incertitudo, & formido positiva, & con-
tinet in se imperfectiorem universalem opinionis ut
sit conjunctam cum perfectiuncula aliqua particu-
laris, quatenus cognitio imperfectioris est aliqua per-
fectior. Itaque opinioni est communis cum intelli-
gentia complexa, scientia, & fide divina cognitio
confectionis terminorum simplicium, aut credibili-
tatis, necnon conformitatis inter ipsum actum, &
objectum prout ab eo representatur; solumque
differt ab eisdem per defectum, vel purè, vel non pu-
rè negativum cognitionis claræ, & distinctæ de præ-
dicta vel connexionem indefectibili, vel summa credi-
bilitate, & consequenter de formali sui ipsius infalli-
bilitate credita per fidem, visa per intelligentiam, &
scientiam.

ART. LXXXVIII. Jam igitur Academici non so-
lum nullam in ullo actu humano agnoscebant certi-
tudinem, ac infallibilitatem, solumque agnoscebant
possibilem homini opinionem, quæ est fallibilis, &
exposita periculo falsitatis, ac erroris; sed hinc ulterius
ex progrediebantur, ut dicerent nil unquam as-
sumendum, vel negandum, ut sic vitaretur omne pe-
riculum falsitatis, & deceptionis, quam putabant ef-
fectum hominis malum, propterea que sapientis
esse dubitare circa quælibet occurrentia, & hæere
acceptum in apparentis apprehensis, atque operari
juxta eandem apparentias prout apprehensas. Quæ
omnia patent clarissimè ex locis prædictis Angu-
stini, ut patet ex dictis hucusque à nobis opinantem
veracitate, & negare, atque operantem ex opi-
nione, operari cum judicio determinato circa alte-
ram partem contradictionis, & contrarietatis, licet
cum defectu certitudinis, & indefectibilitatis. Quod
illustrius Marinarius non satis exposuerat, & o-
portuit, ut nos diligentius exponeremus ad vitandas
nomulorum circa hæc tricas, ac præsertim recur-
ram quorundam ad prædicta quædam physica di-
stincta à representatione, & defectu representationis,
pro exponendis mutis quibusdam differentiis
directorum actuum intellectus; ac si intellectus per
speciem objectorum, quibus solis moventibus, deter-
minantibus, & cooperantibus agit, quidquid agit,
posset moveri, ac determinari ad aliud, quam ad re-
presentandum hæc, vel illa, & plus, vel minus; sicut
si diceretur, quod voluntas per bonitatem sibi pro-
positam possit moveri ad aliud, quam ad affectus, &
ad differentias alias, quam affectivas formaliter, aut
visus, vel auditus ad alias, quam visivas, & auditivas,
atque ex omni parte representativas. Verum de
hoc, & de non diversificandis actibus intellectus,
& voluntatis ex solo modo tendendi absque ulla, vel
etiam absque pari, & assimili prorsus diversitate ex
parte objectorum, circa quæ versantur, sicut res pu-
tè physice ita differunt inter se ex modo essendi, ut

Pars II,

simul necesse sit illis inesse specialia alia prædicata,
ratione quorum verificetur diversitas quoad modum
essendi. De his, inquam, alibi ex professo. Id mone-
re necessarium non videtur, quæ dixi de propositio-
nibus affirmativis, intelligenda pariter esse de nega-
tivis proportionem servata, cum sit eadem de utris-
que ratio, eò vel maximè quia omnis negativa sem-
per, ac necessario, fundatur in aliqua affirmativa, si-
cut omne odium fundatur in aliquo amore, ut no-
tavi lib. 7. *Curs. Theol.* q. 10. & 12. art. 1. Quæ itidem
ratione D. Thomas in prædicto art. 1. & alibi o-
pinionem dicit acceptionem unius partis, tamen si o-
pinio negativa sit potius rejectio. Sed nil est moven-
dum de modo loquendi, cum de re constat.

*Proponitur, ac diluitur difficultas
ex definitione probabilis per
plerumque contingens.*

ART. LXXXIX. Ex hoc capite intenditur quæ-
stionem nostram esse de sub-
jecto non supponenti, atque sententiam nostram de
usu licito opinionis minus probabilis relicta opinio-
ne contradictoria magis probabili implicare in ter-
minis, ac proinde proferri à nobis voces Pluracorum
more absque ulla vera intelligentia, & reali interiori
assensu rei significata per voces, ejusdemque rei dis-
tinctione, ac mentali distinctione à contradictorio
ipsius. Arguitur autem sic. Probabile est, quod ple-
rumque contingit: Sed repugnat manifestè in ter-
minis, ut contradictorium eius, quod plerumque
contingit, sit & ipsum plerumque contingens. Ergo
repugnat manifestè in terminis, ut contradictorium
eius, quod est probabile, sit & ipsum probabile. Ergo
in nulla contradictione utraque pars potest esse pro-
babilis, seu magis, seu minus, sed si una pars est pro-
babilis, reliqua est non probabilis, seu improbabili-
lis. Necesse namque est contradictorium plerum-
que contingens raro contingere, id est, contradi-
ctorium probabilis esse improbabile juxta defini-
tionem datam; nec oppositum hujus concipi men-
te post cum assensu ab intelligente terminos, & dis-
cernente, quod affirmat, ab eo, quod negat, cum
sit veritas per se nota, sicut quodlibet esse, vel non
esse. Reliqua hujus argumenti præter majorem sunt
per se manifesta, atque omnino indubitabilia. Ma-
jor autem patet ex Philosopho sic sapè definiente
probabile, ac supponente talem esse ipsius conce-
ptum, & quidditatem, maximè verò, & ex profes-
so lib. 2. *Prior. cap. 27. init.* & lib. 2. *Rhet. c. 2. post med.*
in quorum priori loco sic habet: Eicos quidem est pro-
positio probabilis. Quod enim ut in pluribus sciunt sic factum,
vel non factum, aut esse, vel non esse, hoc est eicos, ut videre in-
videntes, vel diligere amantes. In posteriori autem sic;
Probabile namque est, quod fere semper solet fieri. Verum
non simpliciter, ut quidam definiunt, sed quod, cum de his
sit, quæ aliter se possunt habere, sic se habet ad illud, ad quod
est probabile, sicut universale, & particulare.

ART. XC. Istud argumentum non jam ex his
est, de quibus initio dicebam mihi in mentem non
venisse, antequam ederem quæstionem meam. Op-
posuerat enim illud mihi in disputationibus dome-
sticis, cum prima vice docerem de conscientia in hoc
Romano Collegio, Collega tunc meus in schola
Theologica Eminentissimus Cardinalis Pallavicinus.
Prætermittendum tamen duxi, & cum secunda vice
adhibito novo labore, ac diligentia eandem mihi
E 2 quæstio-

quæstiones traderem, & cum ultimam illis manum adhiberem ante editionem tum Romanam, tum deinde Lugdunensem. Quia nimirum credideram, sicut nullus ante hac Theologus usus fuerat ea probabilis notione, ac definitione, quam in analyticis, ac Rhetoricis tradiderat Aristoteles, ita nullum deinceps futurum Theologum, qui eidem insisterendum putaret pro rebus Theologicis, ac controversiis moralibus declarandis, & determinandis, eò quod ad hanc illa minimè pertineret, nec ad eam esset accommodabilis directè. Verum quia nuper legi Cardinalem Pallavicinum serio adhaerentem pro te præsentem definitioni illi Aristotel. disp. 8. & 9. de æt. hum. legi verò monitus à nonnullis, qui illum ea in te imitantur, necesse est, ut hic inseram, & plusculum exponam, quæ in disputatione illa exercitatoria, ejus mox memini, breviter respondendo suggererem.

ART. XCI. Dico Aristotelem exposuisse optimè probabile pertinens ad scopum suum, sed ne attingisse quidem, saltem directè, ac immediatè, probabile pertinens ad rem nostram præsentem, Aristoteles intendit exponere probabile argumentativum, ac syllogisticum, seu entimematicum, ac proinde universale, quandoquidem syllogismi ex universalibus sunt, & præterea probabile per se, opinabile, atque credibile, seu verisimile, quoniam syllogismus procedit ex per se notis, aut ex assumptis tanquam per se notis ad notum per aliud, quatenus notum per aliud. Nos autem in controversia præsentem sumus intenti ad probabile præcticum eligibile, & exequibile, ac proinde ad singulare, quatenus operationes sunt circa singulata, & præterea ad opinabile, credibile, seu verisimile per aliud, quatenus electiones, & operationes humanæ sunt ex præconstituto, seu circa notum ex alio, nempe ex præeunte consultatione. Tale esse nostram præsentem intentionem nulla indiget probatione. Controversia namque nostra est, an sit licitus usus opinionis probabilis. Usus autem est circa singulare, ac proinde opinio, ejus est usus, est itidem circa singulare. Sed neque obscurum est intentionem Aristotelis esse, qualem diximus. Et quidem de priori loco ex prioristis nil necesse est dicere, cum sit manifestum in toto eo opere de nulla alia re agi, quam de dirigendis, ac rectè ordinandis syllogismis, atque in illo ipso cap. 27. nil agatur aliud, quam diltribuere, & adaptare opportunè ipsum ejus, seu probabile ad omnes figuras syllogismorum, quos absque universali esse non posse est nimis familiaris, ac notum apud Aristotelem, cujus inter alia est hoc lib. 7. top. cap. 4. prope fin. Non est syllogizare quicquam sine universali. Quoad locum ex Rhetoricis sufficit, si non & superfluit hæc audire ex eodem illo cap. 2. paulò ante verba objectionis: Cumque ars nulla consideret singulata, ut Medicina quid Socrati, aut Callia salubre sit, sed quid tali, vel talibus; id enim artificiosum est; Singulata autem infinita sunt, & scientia nequeunt contineri: nec Rhetorica utique, quod cuique credibile est, considerabit, ut puta quid Socrati, aut Hippia, sed quid talibus, veluti & Dialectica. Vritur enim & ipsa syllogismo; adeoque & universali. Sed quid opus est, aliud id confirmare? cum ex ipso testimonio, quod objicitur, sit manifestum; tum quia dicitur probabile ita se habere ad id, ad quod est probabile, sicut universale ad particulare, quod patet nulli particulari respectu alterius particularis convenire posse, tum quia in ipsa prima quidditatem expressione dicitur probabile esse, quod ferè semper solet fieri, cum singulare, nec ferè semper, nec rarò, nec ullo modo aliquoties, sed semel tantum fieri possit.

ART. XCII. Manifestum igitur est, singulata circa, quæ est operatio, & electio, & de quorum proinde cognitione, & cognitionis qualitate principalis nostra controversia est, nec probabilis, nec improbabilis esse posse fortè esse Aristotelicam probabilitatis usurpationem, sed opinabilia, credibilia, verisimilia, vel & contra so inopinabilia, incredibilia, & inverisimilia. Et quidem Philosophus distinguit non semel credibilia, & verisimilia à probabilibus tanquam genus à specie, ut apparet ex eod. cap. 2. Rhetorica paulò post principium. Rationibus autem, aut idem auditores inducimus, cum verum, aut verisimile sit probabilibus, quæ in unoquoque sunt, esse demonstranda. Et rursus ante med. Nam cum credibile eandem rationem sit, & aliud quidem per se ipsum illud sit credibile, aliud probabile, aliud quoniam probari per talia videtur, aliud demum paulò post: Est autem possibile rationibus, quæ colligere, alia quidem ex his, quæ prius syllogismis collata sunt, alia verò ex his, quæ syllogismo quidem collata non sunt, syllogismo autem indigent, eo quod non sunt probabilis. Quorum necessario quædam hujusmodi sunt, ut index propter proximitatem (simplex enim esse syllogismus) non bene consequatur, quædam non credibilia, quæ nec sunt ex concessis, nec ex probabilibus. In hac præputè postrema rationatione perspicitur probabile apud Aristotelem in prædictis locis perinde colligi, quoad genus incertorum, sicut ab eodem, & ab aliis communiter, dum propriissime loqui volumus, accipitur intelligibile quoad genus eorum, quæ certa sunt. Sicut enim in serie eorum, quæ certa sunt, etiam in serie eorum, quæ certa omnino non sunt, necesse est dari quædam prima principia, quæ non ex aliis prioribus, sed ex se præcisè credibilia sunt, ideoque dicuntur per se credibilia, seu credibilia sola apprehensione terminorum, & hæc appellantur ab Aristotele probabilis. In neutro namque genere dari potest processus in infinitum, & in unoquoque necesse est dari aliquod primum, quod non ex aliis, ut demonstrat Philosophus lib. 3. poster. cap. 3. nisi quod utrumque originem ducit ex inductione singulorum observantiae, non illative præcipii completæ, sed manifestativa simplicitate complexionis terminorum, ut apparet quoad probabile ex allatis hinc montis, & tradit quoad intelligibile Philosophus primo Metaphysicæ, & cum eodem exponit lib. 4. Metaph. lect. 6. ante med. his verbis. Quod quidem sit (ut adquirentur prima principia sine rationatione, per hoc, quod à sensibus accipitur memoria, & à memoria experimentum, & ab experimentis terminorum cognitio, quibus cognitio cognoscitur hujusmodi propositiones communes, quæ sunt autem, & scientiarum principia. Differunt ergo probabilis ista Aristotelica à reliquis credibilibus cum ferme ne oppositi ad eam modum quo differunt intelligibilia, seu per se nota principia à reliquis enunciatibus cum certitudine. Quod volenti attendere apparet clarè ex prælati Aristotelicis illis particulis quæ syllogismo quidem collectæ non sunt, syllogismo autem indigent, eo quod non sunt probabilis &c. quædam non credibilia; quoniam nec ex concessis, nec ex probabilibus. Itaque igitur (si non & majus) absurditatis genus est adducere Aristotelicam probabilis definitionem ad declarandam quidditatem probabilis proximè prædicti, ac singularis, & non assumpti in consultatione, sed illam per consultationem, atque adducere definitionem intelligibilis, & principii per se nota ad declarandam quidditatem, scilicet, seu principii eandem cognitum per aliud.

ART. XCIII.

ART. XCIII. Respondeo jam in forma ad argumentum ex art. 89. distinguendo majorem. Probabile universale, & argumentativum & quod per se, est, seu ex sola apprehensione terminorum tale est, est plerumque contingens, transeat major. Probabile singulare, & proxime practicum, atque illatum ex alio, & quod proinde non ex se præcisè, atque sola apprehensione terminorum tale est, est plerumque contingens, nego majorem, & supponitur ex alio, & concessa minore distinguo similitudinem consequens: Ergo repugnat manifestè in terminis, ut contradictorium ejus, quod est probabile, sit & ipsam probabile probabilitate per se primò tali, universali, & argumentativo, concedo consequentiam: Sit & ipsam probabile probabilitate non ex se præcisè, sed ex alio singulari, & proxime practica, nego consequentiam. Ex hac distinctione patet ad cetera, quæ annexantur ibi, & similiter patet ex dictis testimoniis illa Aristotelis ita probare partem concessam, seu transmissam majoris, ut partem negatam minimè tangeret. Necessitas, & opportunitas hujus distinctionis apparet ex præindicatione, & utiliter repetenda intentione, & scopo, tum Aristotelis in illis locis, tum Theologorum in questione præfata. Aristotelis intentio, & scopus fuit inducere, & præmunire ad arguendum. Quia verò omnis argumentatio procedit ex universalibus, iisquæ vel concessis, vel per se notis, atque quoad concessa, nulla erat necessaria instructio. Necessitas quoque fuit, ut expositurus locum à probabili competeret sub ea voce aliquid solummodò universale, atque in suo genere per se notum. Theologorum autem in præfata questione intentio, & scopus fuit instruere, ac præmunire ad agendum, eligendum, ac exequendum. Quia verò actio est circa singulare, & electio est ex præconstituto, necesse utque est, ut acturi de probabili complectantur sub ea voce sola singularem, aut ad modum singularem habentem, & eaque quatenus nota, & conclusa ex alio. Differt ergo alterum ab altero probabili, & definitio unius à definitione alterius tanquam infinitam, seu interminatam, & primum à finito, determinatam, ac postremo, & tanquam definitio illius à definitione hujus. Propterea Aristoteles usurpat probabile, non passivè pro eo, quod probari, seu approbari merito potest, sicut visibile usurpat pro eo, quod videri potest, & laudabile pro eo, quod meriti laudatur, sed usurpat activè pro eo, quod est aptum ad probandum, ac suadendum aliquid absolute incertum, seu pro principio probationis, seu susceptionis incertæ, sicut risibile usurpat pro principio ridendi, & vivens sensibile pro principio sensationis. Theologi est converso accipiunt probabile passivè pro approbabili, seu habente, ac terminante probationem bonam, & validam, non activè pro idoneo ad probandum, ideoque exponunt suum probabile, non, sicut Aristoteles in locis, & verbis præindicationis, relatè ad conclusionem, quàm inferre potest dicens, sic se habet ad id, ad quod est probabile, sicut universale ad particulare, sed relatè ad argumentum, quod probatur, & dicunt probabile esse, quod autem fundamento magni momenti, seu quod magis habet ad verum, quàm ad falsum. Permutant igitur activa passivis, & ponunt quid pro quo, qui Aristotelicam probabilis definitionem ad rem præfatem transferre conantur, ut facer.

ART. XCIV. Hoc præterea est valdè mirabile Aristotelicam eandem probabilis definitionem adduci ad probandum fieri non posse, ut utraque pars

Pars II.

contradictionis sit simul credibilis, opinabilis, ac verisimilis; ne ut altera magis, altera minus. Quod sanè est non solum præter, sed etiam contra mentem, intentionem, totumque ea in re institutum Aristotelis, ut patet ex iis, inter alia ejusmodi multa, ex lib. & cap. 1. Rhetor. versus finem: Præterea oportet, ut sicut & in syllogismo persuadere contraria possimus. Et mox distinctius. Aliarum igitur artium nulla de contrariis rationatur; sed dialectica, & Rhetorica id sole faciunt. Nam utraque similiter de contrariis est. Nempe ut utralibet valeat reddere credibilia, atque ad id utraque simul credibilia reddant Dialectici, & Oratores libi invicem contradicentes. Atque hoc ita positum in genere, toto deinceps reliquo libro deducit in opus tradendo ubique principia, & modum, quibus in unoquoque genere utraque pars contradictionis reddatur opinabilis, atque credibilis. E. g. cap. 15. quod est de inartificiali fide, primum ex legibus locum sic versat ad astuendam utriusque partis contradictionis credibilitatem, præmittens hanc istius suæ intentionis expressionem. Primum autem de legibus, quo pacto suadenti, & dissuadenti, accusanti, & defendenti (intents utique ad contradictoria) utendum sit, dicamus. Tum sic: Patet ergo, si lex scripta ad utrumque sit, communi tunc lege utendum esse, & aquo, ac bonum, quam justioribus, & quod optima sententia uti hoc est, ut utrisque scriptis in omnibus, & quod æquum, ac bonum, permaneat semper, & nunquam immutetur, sed nec communis lex, cum secundum naturam sit, ius verò scriptum sapientius, &c. Transiit deinde ad alteram partem contradictionis reddendam pariter credibilem: sin verò lex scripta rebus conveniat, tunc optima sententia dicendum, non esse legem positam, ut præter leges iudices, sed ne ignorando, quod leges volunt, peiores. Et quod nemo eligit, quod simpliciter bonum est, sed quod sibi. Et quod non differat, vel nullas leges esse, vel non uti &c. Sic de testibus, sic de pactis, sic de questionibus, sic de iurejurando agit inducta ubique credibilitate utriusque simul partis contradictionis. Patet igitur Aristoteli magis, quàm nobis contradicere, negantes simultaneam utriusque partis contradictionis opinabilitatem, & credibilitatem, & quatenus id concludere nituntur ex probabili Aristotelico, niti concludere ex causa privationem effectus. Quia nos autoritate Aristotelis ducti assentimur simulati probabilitatis circa utramque partem contradictionis, eandemque simultatem idem Aristoteles deducit ex suo probabili, tanquam ex unico, certè præcepto credibilitatis, opinabilitatis, ac verisimilitudinis principio circa reliqua incerta.

ART. XCV. Ratio simultaneæ hujus credibilitatis quoad utramque partem contradictionis est: Quia licet sit impossibile, ut utraque pars contradictionis simul sit vera, fieri tamen potest, ut utraque pars simul subsit principio universali, quia plerumque contingentia sit per se primò credibilis, seu ut loquitur Aristoteles, sit probabile, ac proinde fieri potest, ut utraque pars contradictionis simul reddatur credibilis, nempe utralibet pars per suum probabile, seu primò opinabile, ac credibile, cui subest. Exemplo res fiet manifesta. Matrem diligere filium, & lædentem non diligere à læso; utramque est probabile, ac per se credibile. Accidit autem Mariam esse Matrem Petri qui illam iniquè, & graviter læsit. Erit igitur credibile Mariam, quæ mater est, diligere Petrum, & rursus erit credibile, non diligere, quia iniquè, & graviter læsa est. Quia quod inferitur ex probabili, est credibile juxta

E 3

Aristote-

Aristotelem, qui opere ipso nuper id suadebat, atque ex D. Thom. opusc. 48. cap. 1. In omni materia existentibus veris, vel probabilibus præmissis semper sequitur conclusio vera, vel probabilis. Verum de istiusmodi similitudine probabilitatis conjuncta cum improbabilitate similitudinis, quoad utramque partem contradictionis, atque de multiplici eatenus comparatione paulo post uberius redibit sermo.

ART. XCVI. Nunc enim id postremo, & principaliter observare oportet, quod demonstrat Aristotelicam eam definitionem probabilis, ne indirectè quidem ad rem præsentem adaptari universaliiter posse. Nempè probabilitas definita per plerumque contingens est probabilitas tantummodò quoad an est? an erit? an fuit? idque in materia solum contingenti, & in qua absolute fieri potest rem sic, vel aliter esse, fuisse, fore. In materia namque necessaria, & in quaestione de quidditate rei, nullus est locus plerumque contingenti, quandoquidem quæ necessaria sunt, eodem modo semper eveniunt sub iisdem circumstantiis, atque quidditates rerum sunt invariabiles, & semper eadem, adeoque explorandæ per ea, quæ semper, ac necessariò sunt, non per id, quod plerumque contingit. Distinctionem istam suggerit, & annuunt huc nostra illius applicationi Aristoteles, lib. 1. Rhet. cap. 15. ante med. Cum enim dixisset de probatione per testes, subdit: Verum ii de hujusmodi solummodo testes sunt, factumne sit, an non; & utrum sit, an non? De qualitate verò minimè, ut puta si justum sit, an injustum. Atque mox addit usum probabilem, qualia utique exposuerat ubi supra per plerumque contingens, eundem esse, atque testium prædictorum: Qui ergo, ait, testes non habet, iis præsidis utetur, quod ex probabilibus iudicandum sit. Id enim est optima sententia iudicare, quod pecunia corrumpi probabilia non possint, quod falsi nunquam testimonii crimine accusentur. Qui autem habet adversus non habentem, his utetur, quod ad ferendam sententiam probabilia non sufficiant, quod rebus nunquam opus esset, si rationes res satis cognoscere possent. Pro sola igitur quaestione, an est, utile esse potest probabile quatenus convertibile cum plerumque contingenti, sicut testes, quia testes præcisè sunt, pro eadem sola utiles esse possunt. Nostra autem controversia procedit de probabili quoad qualitatem, & an justum, injustum; honestum, an inhonestum sit. Quæ equidem qualitas in iis, quæ pertinent ad legem naturalem, est omnino invariabilis, nec ad ea, quæ plerumque, sed ad ea, quæ semper eodem modo proveniunt reducitur; in iis verò, quæ pertinent ad legem positivam, sive divinam, sive humanam, non itidem ex iis, quæ plerumque contingunt, deprehenditur, sed ex eo, quod semel, nempè ex lege lata, vel non lata. Manifestum igitur est expositionem probabilis per plerumque contingens esse prorsus abs re pro intelligentia probabilis circa quaestiones, consultationes, & resolutiones de licito, & illicito, honesto, & inhonesto.

ART. XCVII. Hinc Aristoteles in Ethicis meminit plerumque contingentium, & directionis, quæ desumi inde potest, tantummodò lib. 1. cap. 3. & lib. 3. cap. 3. dum prudentiam in priori loco, & prudentem consultationem in posteriori considerat relatè ad electionem mediorum, quæ sunt idonea conservandis, & augendis divitiis, obtinendæ victoriæ, aliisque ejusmodi negotiis ad optatum exitum perduendis, in quibus quaestio est, an is exitus sit futurus, vel non sit futurus, qualis desideratur mediis his, vel illis sic, vel aliter dispositis. At ubi agitur de discer-

nendo honesto ab inhonesto, & de constituenda regula objectiva prudentiæ simpliciter dicta, & directionis absolute laudabilis in ordine ad finem humanis, & non solum artis, vel status particularis, nullum amplius fit recursus ad plerumque contingens, nec fit ulla de eo commemoratio, sed tota eatenus quaestio fit per mediocritatem inter excessum, & defectum; per id, quod decet, quod videtur sapienti, quod laudatur ab omnibus. Veritatem hanc quam facile perspicit, nec dubitare de ea poterit, si placeat legere librum secundum, & sextum Ethicorum, ubi ea de re universa, & universaliiter agit Aristoteles, & Philo sophus, & nil non tangit, quod ad rem tantam pertineat, & ratio purè naturalis allequi possit, & tamen, ut hoc iterum dicam, istud plerumque contingens nullibi, vel leviter tangit. Idem quod de eodem silentium apparet in reliqua tota tractatione de virtutibus singulis in particulari, de perfectionibus, & quaestionibus plurimis circa eadem.

ART. XCVIII. Sed nos id ipsum manifestius clariùs, & ineptitudinem plerumque contingens dignoscendam probabilitatem sententiarum, aut illicita operatione hac, vel illa, ponamus ad oculos distinctius proposita una, vel altera quaestione particulari. Reum convictum in processu potest debere condemnari juxta qualitatem delicti à iudice, tamen si aliunde certò conficere innocentiam eius rei, affirmat D. Thomas, negat Scotus. Arguitur pro D. Thoma, quia iudex fert sententiam quatenus, & gerit personam Reipublicæ, & eius auctoritate, ejusdemque præcipit uti utatur. Reipublica autem nullam habet noticiam præteream, quæ apparet in processu, & cetera quæ inibit non apparent, æstimat pro nihilo, juxta illud vulgare, quod non est in processu, non est in mando, ejusdemque Reipublicæ interest, ut iudex indispensabiliter procedat juxta allegata, & probata, utque nunquam ea conculcare, aut præterire illi liceat præter prævata qualiscumque noticiam. Arguitur pro Scotus, quia nulla repræsentatio, nullaque fictio juris dante à iudice potest realem personam suæ singularem, ejusdemque subjectionem ad legem naturalem ratione cujus est intrinsicè malum infamare, & exare innocentem certò cognitum, ut talem, non cooperari infamanti, & vexanti. Quærent, utraque hæc sententia sit probabilis, an utroqueque improbabilis, & an altera magis, seu probabilis, seu improbabilis, quam altera, an denique altera sit probabilis, altera improbabilis? Nil potest respondere juxta regulam, seu definitionem de plerumque contingenti. Quia una sententia dicit, convictus, altera dicit, nullus. Una semper, altera nunquam, & utraque assumit principium affectum eodem universalitate. Nullus igitur est usus ea definitionis pro dignoscenda probabilitate, aut improbabilitate sententiarum. Quod si propterea fiat recursus ad auctores sententiarum plerumque non fallentes: Contra est primò, quia definitio non dicit id esse probabile, cujus assertor plerumque non fallit, sed quod ipsum plerumque contingit, quæ sunt sunt diversa, & separabilia realiter, ut patet in eadem potest, vel D. Thomas, vel Scotus, & altera dicit, quod nec plerumque, nec unquam contingit. Contra rursus, quia nec D. Thomas plerumque fallit, nec Scotus, ac proinde ex hoc ex parte utraque pars contradictionis erit probabilis, contra quaestione proposita. Argumentum autem, cui respondemus, adducebat eam definitionem probabili-

Expenditur Aristotelica alia probabilium definitio.

ART. XCIX. **P**roderit ad maiorem eorum intelligentiam, & confirmationem, si considerationi prædictæ definitionis adiciatur consideratio definitionis alterius, quam idem Aristoteles de eodem probabili exhibet lib. 1. cap. 1. ante med. Definitio autem est talis: Probabilia autem sunt, quæ videntur omnibus, aut plurimis, aut sapientibus, & his, vel omnibus, vel plurimis, vel maxime familiaribus, & probatis. Hæc definitio utuntur admodum fidenter Illustriss. Marinarius, & nonnulli alii. Sed quam id faciant perperam, non est difficile demonstrare. Observanda imprimis est distinctio, simulque proportionalis similitudo, quam inibi immediatè præmittit Philosophus, inter syllogismum demonstrativum, & dialecticum, id est, conclusum veri cum certitudine, & conclusivum verisimile cum formidine falsi. Demonstratio verè est, ait, quando ex veris, & primis syllogismiserit, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & vera eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserunt. Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Reddit mox rationem utriusque utriusque ejus syllogismi declarationi communem per hæc verba: Non enim oportet in disciplinariis principiis inquirere propter quid, sed secundum unum quodque principiorum (juxta qualitatem cuiusque principii fallibilis, ac incerti, vel certi, ac infallibilis) ipsum per se esse fidem. Ex his liquet dō rursus apparet verissimum esse, quod supra dicebamus, probabilia apud Philosophum perinde se habere quoad genus incertorum, atque se habent apud ipsum, & apud omnes intelligibilia quoad genus eorum, quæ certa, ac infallibilia sunt. Utriusque enim commune est intra genus suum, ipsa per se esse fidem, & non dari provocationem ad propter quid, seu ad aliquid natura ulterius, ac prius, ex quo illis concilietur fides. Atque hinc iterum constat probabile Aristotelicum, & quod definitio eius declarat, esse rem longè diversam à probabili, & probabiliori, de quo est præsens nostra controversia. Hæc enim instituitur de probabili controversio, atque in utramque, seu mavis, in utramvis partem deducto ex prioribus aliis, atque notioribus.

ART. C. Observandæ deinde sunt disunctiones quinque, quas innecit in sua ista definitione Philosophus distinguens, atque gradatim distribuens totidem probabilium classes à summa probabilitate usque ad infimam. Primus gradus probabilium est eorum, quæ videntur omnibus. Secundus eorum, quæ plurimis. Intelliguntur autem utrobique docti promiscuè, & indocti, nempe non alioquin dicendi, vel omnes, vel plurimi simpliciter, & absque addito, seu distinctivo aliquo. Intelligitur consequenter utrobique id genus rerum, & complexionum, quarum percipiendarum, ac æstimandarum quivis rationis compos est capax; nempe cuius quisquam non sic est capax, id ei videri, vel non videri non propriè dicitur. Ad hoc igitur probabile genus pertinent proverbia, seu adagia vulgò recepta, quæque illis affinia sunt. Tertius gradus est eorum, quæ videntur omnibus sapientibus. Quartus eorum, quæ plurimis sapientibus. Intelliguntur autem utrobique sapiens non soli propriè, & strictè tales, quales sunt paucissimi, sed latius, & juxta vulgarem usum tales, nempe versati utcumque in unaqueque scientia, vel arte, & intelligentes, quæ in ea

ad probandum repugnare in terminis, ut utraque pars contradictionis sit probabilis. Est autem eadem ratio de omni, & qualibet alia questione circa licitum, & illicitum, ut patet consideranti, præsertim in materia virtutum, & vitiorum, quæ sunt circa operationes, & non directè circa passionem. Quæpropter quicumque volat adherere prædictæ definitioni probabilis, remanebit necessario exlex prorsus quoad hanc partem doctrinæ, & qualibet promiscuè dicat, vel probabilia, vel improbabilia pro genio, aut habitu hilaritatis, vel tristitiae, angustio, vel augusto, nec inveniet ullibi per quod à præcepto revocetur, quoad hoc punctum: Quia verò definitio est universalis, & abstrahit à probabilitate speculativa, & practica, percipiamus id ipsum in exemplo alio ex materia speculativa, quod suggerit D. Thomas superadditione de probabilitate iudicio in 4. distinct. 45. quæst. 2. art. 2. quæst. 1. ad 5. Quæstio est de utilitate suffragiorum pro existentibus in inferno. Quinta ratio adducenda pro parte affirmativa proponitur his verbis Damasceni in eodem sermone (de suffragiis mortuorum) narrat, quod Gregorius pro Traiano orationem fundens audit vocem sibi divinitus illatam. Vocem tuam audis, & veniam Traiano do. Cujus rei, ut Damascenus dicit in dicto sermone, testis est Oriens omnis, & Occidens, sed constat Traianum in inferno fuisse, quia multorum interitum necem amarum insituit, ut ibidem Damascenus docet. Ergo suffragia etiam valent existentibus in inferno. Respondet ad hæc D. Thomas: Dicendum, quod de facto Traiani hoc modo potest probabiliter æstimari, quod precipue B. Gregorius ad vitam fuerit revocatus, & ibi gratiam consequutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pena: Sicut etiam apparuit omnibus illi, qui fuerunt miraculose à mortuis suscitati, quorum plures constat idololatras, & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem iustitiam propriorum meritorum. Secundum autem Superiores causas, quibus providebatur ad vitam revocandi, erat de eis aliter disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quod cum Traiani non fuit simpliciter à creatu pena æterna abscissa, sed ejus pena fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad ultimum iudicii. Nec tamen oportet, quod hoc fiat communiter suffragia. Quia alia sunt, quæ lege communiter accidunt, & alia quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur: Sicut alii sunt humanarum limitum rerum, alia divinarum signa virtutum, ut Augustinus dicit in libro de cura pro mortuis agenda. Vides hic ex sententia D. Thomæ probabiliter æstimari de utraque parte contradictionis, altera affirmante resurrectionem, justificationem, & gloriam, altera affirmante solam suspensionem ad tempus. Vides neutrum horum esse plerumque contingens, aut ex plerumque contingentibus, aut secundum se, aut quoad modum, quo contingit, cum neutrum fuerit ex lege communi, sed ex privilegio, & quoad substantiam, & quoad modum. Ergo probabile apud D. Thom. cum quo quoad hoc conveniunt omnes omnino Theologi, nil habere commune cum plerumque contingenti, neque potest regulari per plerumque contingens, estque alia, & alia res significata per hanc vocem probabile apud Aristotelem, & apud D. Thomam, cæterosque Theologos, sicut est alius, & alius, tum scopus, tum usus apud illum, & apud istos circa expositionem probabilis, & circa probabile ipsum, ut patet consideranti, quæ huc usque dicta sunt.

(* *)